

Remissvar på SOU 2025:24 – *Publiken i fokus* – reformer för ett starkare filmland

Diarienummer: Ku2025/00320

Vi tackar för möjligheten att lämna synpunkter på filmutredningen. Betänkandet innehåller flera välgrundade förslag, men vi ser också behov av förtydliganden och kompletteringar för att åstadkomma en verkligt hållbar och inkluderande filmpolitik.

Definition av begreppet film

Vi efterlyser en tydlig och konsekvent definition av begreppet *film*. I dagsläget används termen med olika betydelser i både utredningen och det filmpolitiska ramverket, vilket riskerar att skapa osäkerhet kring vilka format och uttryck som omfattas av stöd och reglering. Vi anser att huvudbegreppet film bör innefatta alla längder och genrer, och i de fall det behöver ytterligare specificeras, måste det göras med konsekvens.

Sänkt moms på biobiljetter

Vi ställer oss positiva till förslaget att sänka momsen på biobiljetter från 25 till 6 procent. Det är en nödvändig åtgärd för att likställa biografen med andra kulturformer och förbättra tillgängligheten för publiken.

Filminstitutets roll och demokratiska funktion

Vi välkomnar att Svenska Filminstitutet föreslås få ett utökat analys- och utvärderingsuppdrag. Det är avgörande att filmpolitiken vilar på kunskap, transparens och en långsiktig helhetssyn.

Samtidigt som utredningen belyser kommersiella aktörers allt viktigare roll inom produktionslandskapet, vill vi ytterligare understryka Svenska Filminstitutets unika position som nationell aktör inom filmpolitiken som verkar utifrån krav på demokratisk legitimitet och rättssäker fördelning av offentliga medel. Detta är en avgörande styrka som måste värnas och fortsatt utgöra en kärnprincip i ett reformerat filmpolitiskt system – särskilt när det gäller att säkra utrymme för nya röster, oprövade idéer och konstnärlig bredd i en annars alltmer marknadsstyrd miljö.

Vi efterlyser ett filminstitut som främjar framgångsrika filmer i nuet, men också aktivt säkrar tillväxten av nya röster och framtida verk. Ett Filminstitut som vågar gå först, ta den första risken och stödja projekt i tidiga skeden – där små belopp kan göra stor skillnad – är avgörande för konstformens förnyelse. Vi vill se en aktör som tillåter och uppmuntrar stort konstnärligt utforskande, just för att branschen och konsten ska fortsätta vara levande, dynamisk och relevant också om tio år.

AI och mediekunnighet

Vi saknar en fördjupad diskussion om de potentiellt genomgripande konsekvenserna av den snabba utvecklingen inom artificiell intelligens – särskilt för verk med sanningsanspråk, såsom dokumentärfilm. AI påverkar redan idag hela kedjan från manus, bildskapande och ljuddesign till distribution och

TEMPO DOKUMENTÄR FESTIVAL

publikbearbetning. Det väcker grundläggande frågor om autenticitet, upphovsrätt, konstnärlig integritet och publikens tillit till det de ser.

Särskilt angelägen är denna utveckling i relation till barn och ungas medievanor. I ett alltmer bilddrivet informationslandskap blir förmågan att tolka, värdera och ifrågasätta audiovisuellt innehåll en avgörande demokratifråga. Det räcker inte att enbart hantera detta som ett pedagogiskt ansvar – filmpolitiken måste också ta ett aktivt grepp kring hur filmens uttryck och teknik påverkar samhällets informationskultur.

Även om vi delar utredningens uppfattning att filmpolitikens kärna ska vara att främja filmens konstnärliga möjligheter, ser vi det som problematiskt att ansvaret för medie- och informationskunnighet (MIK) i stort sett förpassas till andra myndigheter. Att skapa bilder och att förstå bilder är två sidor av samma ansvar. Det är därför naturligt att en framtida filmpolitik även innefattar strategier för att stärka film- och mediekunnigheten – inte minst bland unga, där behovet är stort.

Obalans mellan produktion och distribution

Utredningen ger en omfattande och välstrukturerad genomgång av produktionsledet, men saknar motsvarande djup i analysen av distributionens villkor och behov. Särskilt de mindre aktörer som aktivt arbetar för att sprida film till alla delar av landet – ofta med begränsade resurser – får begränsat utrymme i betänkandet. Avsnittet på s. 223 noterar vissa utmaningar, men förslagen är få. Vi efterlyser en tydligare strategi för hur dessa aktörer kan stödjas och uppmärksammas inom det framtida filmpolitiska ramverket.

Små produktionsbolags avgörande roll

I figur 4.3 (s. 82) framgår att små produktionsbolag står för hela 36 procent av marknaden. Dessa aktörer är helt avgörande för att säkra mångfald i uttryck, regional representation och branschens långsiktiga förnyelse. De fungerar ofta som motorer för nya röster, lokala perspektiv och konstnärliga risker – sådant som sällan ryms inom större, mer kommersiellt styrda strukturer.

Vi vill därför betona vikten av att medvetet och systematiskt arbeta för att stärka små och medelstora bolags förutsättningar, inte minst genom riktade stöd, mindre byråkratiskt tunga ansökningsformer och bättre tillgång till utvecklingsmedel. Ett filmpolitiskt ekosystem där dessa aktörer trängs undan riskerar att kraftigt begränsa filmens konstnärliga och geografiska bredd, och därmed minska både publik genomslag och samhällsrelevans på sikt.

Barn och unga – från mål till marginal

Vi noterar att barn och unga inte längre lyfts fram som en egen målgrupp i de föreslagna filmpolitiska målen. Det är positivt att barns möte med film föreslås integreras i olika delar av systemet, men vi saknar ett starkare fokus på barns och ungas rätt till kultur. Risken med att frågan främst hänvisas till regional och kommunal nivå är att satsningar blir ojämna och kortsiktiga.

Barn är inte bara framtida publik eller framtida skapare – de är en aktiv publik här och nu. För att film ska vara en levande och relevant konstform även framöver måste unga ges tillgång till ett brett utbud av film, möjlighet att uttrycka sig med rörlig bild och utrymme att utveckla ett medvetet förhållningssätt till det visuella berättandet.

Vi efterlyser därför tydligare skrivningar och långsiktiga strategier för hur barn och unga ska prioriteras inom filmpolitiken.

TEMPO DOKUMENTÄR FESTIVAL

Monopoltendenser på biomarknaden

Utredningen konstaterar att Filmstaden och Svenska Bio tillsammans står för 80 procent av biljettförsäljningen i Sverige – och att Filmstaden äger hälften av Svenska Bio. Detta innebär att ett enda bolag i praktiken har ett dominerande inflytande över visningsmarknaden i landet. Trots detta behandlas inte frågan som ett potentiellt konkurrensproblem, och inga åtgärdsförslag presenteras.

Om ambitionen är att film ska visas i hela landet och att ett brett utbud av svensk och internationell kvalitetsfilm ska nå publiken, krävs att förutsättningarna för visningsmångfald också analyseras ur ett marknadsrättsligt och konkurrenspolitiskt perspektiv. Det är en förutsättning för en fungerande filmpolitik – inte en detaljfråga.

Stockholm, 25 juni 2025

Cecilia Björk och Ulrika Bandeira
Tempo Dokumentärfestival